

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Ο ρόλος των συναισθημάτων στη διερμηνεία»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

ΜΙΛΤΙΑΔΑΚΟΥ ΕΛΕΝΗ Ξ2017158

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΡΙΑΝΟΥ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

ΚΕΡΚΥΡΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Ο ρόλος των συναισθημάτων στη διερμηνεία»

*“It takes more than having two hands
to be a good pianist. It takes more
than knowing two languages to be
a good translator or interpreter,”*

Francois Grosjean, γλωσσολόγος

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	6
1.Συναίσθημα και Διερμηνεία	7
1.1. Τι είναι συναίσθημα.....	7
1.2. Τι είναι διερμηνεία.....	7
1.3. Η διαδρομή προς την αμυγδαλή.....	8
1.4. Συγκινησιακός και σκεπτόμενος νους	8
1.5. Συναισθηματική μετάδοση.....	9
1.6. Η «παγίδα» της ενσυναίσθησης... ..	9
2. Μια ματιά στο υπάρχον ερευνητικό έργο.....	11
3. Διατήρηση λειτουργικότητας των συναισθημάτων στη διερμηνεία.....	14
3.1. Κώδικας Δεοντολογίας	14
3.2. Η εκπαίδευση των μελλοντικών διερμηνέων.....	16
3.3. Μέριμνα για ψυχολογική υποστήριξη	17
4. Επίλογος.....	18
5. Βιβλιογραφία	19

Πρόλογος

Η μελέτη της ανθρώπινης νοημοσύνης ξεκίνησε και καθιερώθηκε ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ωστόσο, η έρευνα περιοριζόταν στο IQ, στις λειτουργίες εκείνες του εγκεφάλου που σχετίζονται με τη λογική σκέψη, αγνοώντας την ύπαρξη και τον ρόλο των συναισθημάτων ως μια διαφορετική πτυχή της νοημοσύνης. Η αναγνώρισή τους συνέβη μόλις στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, όταν για πρώτη φορά ψυχολόγοι απέδειξαν με επιστημονικά δεδομένα τη θέση και τη σημασία των συναισθημάτων στην ανθρώπινη νοημοσύνη (Brackett, 2020, σ.47).

Για πολλές δεκαετίες έχει επικρατήσει η άποψη ότι η διερμηνεία αφορά σε μια επιστήμη που συνδέεται αποκλειστικά με τη λογική και την νόηση, με συνέπεια την υποτίμηση του ρόλου των συναισθημάτων στην ομαλή παροχή υπηρεσιών διερμηνείας. Η προσέγγισή της- κυρίως της διερμηνείας συνεδρίων- ως ενός κατ' αρχήν γνωστικού («cognitive») επιστημονικού πεδίου είναι κυρίαρχη (Korpal & Jasielska, 2018, σ.3). Παράλληλα, η διαιώνιση του χαρακτηρισμού των διερμηνέων ως «μηχανές μετάφρασης» (translating machines), κατά την οποίαν ακολουθείται κατά λέξη μετάφραση και τις περισσότερες φορές καταλήγει σε ανακρίβειες (Hale, 2007, σ.42), εμποδίζει την κατανόηση του καταλυτικού ρόλου που διαδραματίζουν τα συναισθήματα κατά τη διερμηνεία, καθώς και τον θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο για τους συνδιαλεγόμενους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας, με βάση τα παραπάνω, είναι η ανάδειξη των συναισθημάτων στην επιστήμη της Διερμηνείας. Πιο συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε πώς λειτουργεί το συναίσθημα γενικά και κατά τη διάρκεια της διερμηνείας, γιατί είναι πιο σημαντικό από όσο πιστεύουμε και πώς μπορεί να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά τη ψυχική υγεία των διερμηνέων. Στη συνέχεια, μέσα από σχετικές έρευνες θα αντλήσουμε στοιχεία από τις εμπειρίες και απόψεις επαγγελματιών, ενώ τέλος θα αναφερθούμε σε αλλαγές που κρίνονται αναγκαίες, ώστε τα συναισθήματα να λειτουργούν μόνο προς όφελος του διερμηνέα και κατ' επέκταση του κοινωνικού συνόλου.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να απευθύνω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κ. Αναστασία Παριανού, η οποία μέσα από τα μαθήματα «Θεωρία της Διερμηνείας» και «Κοινωνική Διερμηνεία» μας εισήγαγε σε αυτό το επιστημονικό πεδίο και μας παρουσίασε πολλές και διαφορετικές πτυχές του. Ένα ευχαριστώ οφείλω τόσο στην κ. Παριανού όσο και στην κ. Σωτήριο Κεραμίδα που δέχθηκαν να εποπτεύσουν και να αξιολογήσουν την πτυχιακή μου εργασία. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με στήριξαν με οποιοδήποτε τρόπο κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Λέξεις-κλειδιά: συναίσθημα, διερμηνεία, συγκινησιακός και σκεπτόμενος νους, συναισθηματική μετάδοση, συναισθηματική νοημοσύνη, ενσυναίσθηση, συναισθηματική εξουθένωση, κώδικας δεοντολογίας, εκπαίδευση διερμηνέων, ψυχολογική υποστήριξη

Συναίσθημα και Διερμηνεία

1.1. Τι είναι συναίσθημα

«Θεωρώ ότι το συναίσθημα αναφέρεται σε ένα αίσθημα και στις συγκεκριμένες σκέψεις που προκαλεί, στις ψυχολογικές και βιολογικές καταστάσεις που το συνοδεύουν και στο σύνολο των τάσεων προς δράση»(Goleman,1998,σ.395). Ο παραπάνω ορισμός ανήκει στον ψυχολόγο και δημοσιογράφο Daniel Goleman του οποίου το έργο «Η συναισθηματική νοημοσύνη. Γιατί το «EQ» είναι πιο σημαντικό από το «IQ»;»(1998) αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την επιστήμη της Ψυχολογίας και το οποίο θα συμβουλευτούμε στην παρούσα εργασία, με σκοπό να κατανοήσουμε τη σχέση της διερμηνείας με τα συναισθήματα. Παράλληλα με αυτό, ο Marc Brackett, συγγραφέας και καθηγητής που έχει ασχοληθεί εκτενώς με τη συναισθηματική νοημοσύνη, στο βιβλίο του «ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ»(2020) υπογραμμίζει τη σημαντικότητα των συναισθημάτων για την κρίση και τη συμπεριφορά μας και τονίζει ότι «τα συναισθήματα προσδίδουν σκοπό, ιεράρχηση και προσήλωση στη σκέψη μας»(Brackett,2020,σ.49). Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι τα συναισθήματα δεν αφορούν αποκλειστικά στη χαρά, για παράδειγμα, που αισθανόμαστε μετά από μια επιτυχία μας, αλλά αποτελούν ένα από τα βασικότερα κίνητρα για τις αποφάσεις και τις δράσεις στη ζωή (Brackett,2020,σ.49).

1.2. Τι είναι διερμηνεία

Στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹ και συγκεκριμένα στον ιστότοπο του Κέντρου Γνώσεων για τη Διερμηνεία² βρίσκουμε τον εξής ορισμό: «Η Διεθνής Ένωση Διερμηνέων Συνεδριάσεων (AIIC) ορίζει τη διερμηνεία ως τη μεταφορά της έννοιας του μηνύματος ενός ομιλητή προφορικά σε μια άλλη γλώσσα για τους ακροατές που δεν θα μπορούσαν να κατανοήσουν το μήνυμα διαφορετικά» (https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/conference-interpreting/conference-interpreting-explained_el).

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως η AIIC στον ορισμό της διερμηνείας αναφέρεται σε μεταφορά νοήματος μεταξύ δύο γλωσσών και όχι σε κατά λέξη μετάφραση. Η αντιμετώπιση των διερμηνέων ως «μηχανές μετάφρασης», σύμφωνα με τη Hale(2007), απλοποιεί την πολυπλοκότητα της διαδικασίας της διερμηνείας και υποβαθμίζει τα υψηλά προσόντα που απαιτούνται (Hale,2007,σ.42).

Η απόδοση του νοήματος ως βασική υποχρέωση του διερμηνέα είναι πιθανό να θεωρείται μια απλή διαδικασία, που βασίζεται στις γλωσσικές και νοητικές ικανότητες και στην εμπειρία του κάθε επαγγελματία. Η πεποίθηση αυτή πιθανώς να οφείλεται στο γεγονός ότι δε λαμβάνονται υπόψιν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται μια διερμηνεία. Για παράδειγμα, ένας επαγγελματίας -κυρίως στην Κοινοτική Διερμηνεία- καλείται να παρέχει τις υπηρεσίες του για άτομα που έχουν κακοποιηθεί, βασανιστεί, έχουν βιώσει πόλεμο ή κάποια άλλη τραυματική εμπειρία. Οι σοκαριστικές ιστορίες που

¹Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης: https://european-union.europa.eu/index_el

² Ιστοσελίδα του Κέντρου Γνώσεων για τη Διερμηνεία: https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/knowledge-centre-interpretation_el

έρχονται αντιμέτωποι οι διερμηνείς είναι πιθανό να τους προκαλέσουν έντονο συναισθηματικό στρες (Hale,2007,σ.88). Για να κατανοήσουμε καλύτερα αυτές τις προκλήσεις που έχουν να διαχειριστούν οι διερμηνείς, χρειάζεται να εξετάσουμε αρχικά πώς λειτουργεί το συναίσθημα.

1.3. Η διαδρομή προς την αμυγδαλή

Επιστρέφοντας στο έργο του Goleman, μας δίνεται η ευκαιρία να ανακαλύψουμε τη «διαδρομή» των ερεθισμάτων από το εξωτερικό περιβάλλον προς τον εγκέφαλο. Τα ερεθίσματα που λαμβάνουμε μέσω της όρασης και της ακοής μεταβιβάζονται μέσω του θαλάμου-μέρος του εγκεφάλου- πρώτα στην αμυγδαλή- σύμπλεγμα νευρώνων του εγκεφάλου σε σχήμα αμυγδάλου, που συνδέεται με τα συναισθήματα- και έπειτα ένα άλλο σήμα μεταβιβάζεται μέσω του θαλάμου στον νεοφλοιό- δηλαδή στον σκεπτόμενο εγκέφαλο. «Αυτή η (...) συντομότερη διαδρομή (...) επιτρέπει στην αμυγδαλή να συλλάβει κάποια άμεσα δεδομένα από τις αισθήσεις και να αρχίσει να αντιδρά πριν αυτά καταγραφούν από τον νεοφλοιό» (Goleman,1998,σ.48). Υπάρχει, δηλαδή, μια χρονική προτεραιότητα του συναισθήματος έναντι της λογικής σκέψης. Όσον αφορά στη διερμηνεία, το χρονικό αυτό «προβάδισμα» ίσως να δικαιολογεί μια συναισθηματική έκρηξη ή παρορμητική αντίδραση του διερμηνέα σε ένα συγκινησιακά φορτισμένο περιβάλλον. Ωστόσο, οφείλουμε να διευκρινίσουμε πως, βάσει της βιβλιογραφίας που είχαμε στη διάθεσή μας για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, δεν υπάρχει κάποια αποδεδειγμένη σύνδεση της παραπάνω βιολογικής λειτουργίας με τα συναισθήματα ή τις συναισθηματικές αντιδράσεις των διερμηνέων κατά τη διάρκεια μιας συναισθηματικά φορτισμένης διερμηνείας. Χρειάζεται περαιτέρω έρευνα, ώστε να ανακαλύψουμε τους μηχανισμούς που προκαλούν τις συναισθηματικές αυτές αντιδράσεις.

1.4. Συγκινησιακός και σκεπτόμενος νους

Μια ακόμα πολύ ενδιαφέρουσα πληροφορία, που σχετίζεται άμεσα με τη διερμηνεία, είναι η ύπαρξη δύο μυαλών. Διαθέτουμε, δηλαδή, ένα λογικό μυαλό- αυτό που σκέφτεται- και ένα συγκινησιακό- αυτό που αισθάνεται.(Goleman,1998, σ.36). Το καθένα από αυτά είναι ανεξάρτητο και έχει τη δική του λειτουργία, ωστόσο «λειτουργούν ως επί το πλείστον σε αгаστή συνεργασία»(Goleman,1998,σ.37). Είναι πιθανό πολλοί να μη γνωρίζουν τον διαχωρισμό αυτόν και να εξακολουθούν να πιστεύουν ότι ο νους ευθύνεται αποκλειστικά για την κρίση, τη λογική σκέψη, τη λήψη αποφάσεων και για άλλες νοητικές λειτουργίες. Το ίδιο συμβαίνει και με τη διερμηνεία. Η παγίωση της άποψης ότι το επάγγελμα αυτό σχετίζεται με αμιγώς εγκεφαλικές- όχι βάσει της διάκρισης του Goleman- λειτουργίες οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα για τον διερμηνέα ως επαγγελματία και συνηγορεί στη διατήρηση συνθηκών εργασίας που δεν ευνοούν την ομαλή παροχή υπηρεσιών διερμηνείας. Με άλλα λόγια, ο διερμηνέας όπως και ο

εγκέφαλος κάθε ψυχικά υγιούς ανθρώπου σκέφτεται και αισθάνεται. Η αποκοπή από τη συγκινησιακή λειτουργία είναι πιθανό να δυσχεράνει τη λειτουργία του λογικού νου. Όπως επιβεβαιώνει και ο Brackett (2020) «τα έντονα αρνητικά συναισθήματα (ο φόβος, ο θυμός, το άγχος, η απελπισία) τείνουν να περιορίζουν τη διάνοιά μας (...), και αυτό διότι εστιάζουμε στον κίνδυνο που βρίσκεται ακριβώς μπροστά μας (...)» (Brackett,2020,σ.54). Λόγω ορισμένων σωματικών διεργασιών που συμβαίνουν, όταν βρισκόμαστε σε μια τέτοια συναισθηματική κατάσταση, δεν είμαστε σε θέση να επεξεργαστούμε σωστά τις πληροφορίες και η συγκέντρωση μας μειώνεται αισθητά. (Brackett,2020, σ.54).

Όπως προαναφέρθηκε, είναι πολύ πιθανό να προκύψουν αρνητικά συναισθήματα κατά τη διερμηνεία σε συναισθηματικά δύσκολες συνθήκες και να επηρεάσουν τη συγκέντρωση και τη στάση του διερμηνέα, γεγονός που θα συναντήσουμε και εν συνεχεία σε κάποιες έρευνες. Για αυτόν τον λόγο, είναι σημαντικό να τονιστεί η ανάγκη ύπαρξης ισορροπίας μεταξύ αυτών των δύο εγκεφάλων, ιδιαιτέρως στους διερμηνείς, και να συνειδητοποιήσουμε πως «*η ευφυΐα δε μπορεί να οδηγήσει σε τίποτα όταν τα συναισθήματα έχουν κλονιστεί*»(Goleman,1998,σ.30).

1.5. Συναισθηματική μετάδοση

«Τα συναισθήματα και η εκάστοτε διάθεσή μας μεταδίδονται από το ένα άτομο στο άλλο και από το ένα άτομο σε ολόκληρη την ομάδα- τόσο συνειδητά όσο και ασυνείδητα» και αυτό ονομάζεται *συναισθηματική μετάδοση* (Brackett,2020,σ.373). Με βάση τα παραπάνω, πόσο εύκολο είναι τελικά για έναν διερμηνέα να παραμείνει ακλόνητος και ανεπηρέαστος συναισθηματικά απέναντι στην αφήγηση και τα συναισθήματα ενός ατόμου που έχει κακοποιηθεί ή βασανιστεί; Πριν βιαστούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη μας πολλές παραμέτρους, όπως η επαγγελματική εμπειρία, οι προσωπικές ευαισθησίες, πιθανά κοινά βιώματα, η εκπαίδευση του διερμηνέα, η ύπαρξη κώδικα επαγγελματικής συμπεριφοράς κ.ο.κ..

1.6. Η «παγίδα» της ενσυναίσθησης

Το IQ αποτελεί την πιο γνωστή μορφή νοημοσύνης, η οποία έχει μελετηθεί και πλέον είναι διαθέσιμες οι μέθοδοι για να υπολογιστεί στον κάθε άνθρωπο. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει και το EQ (*Emotional Intelligence Quotient*) γνωστό και ως συναισθηματική ή προσωπική νοημοσύνη, η οποία στα τέλη της δεκαετίας του '90, αναγνωρίστηκε ως ισότιμη μορφή ευφυΐας και οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι IQ και EQ συνεργάζονται στην επεξεργασία σύνθετων πληροφοριών (Brackett,2020,σ.50). Στην τελευταία εμπεριέχονται δεξιότητες που αφορούν συνοπτικά στη γνώση των συναισθημάτων μας και στον έλεγχο αυτών, στην εύρεση κινήτρων για τον εαυτό μας, στη διαχείριση των διαπροσωπικών σχέσεων και στην αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων, δηλαδή στην ενσυναίσθηση

(Goleman,1998,σ.78-79). Πράγματι, η τελευταία έχει χαρακτηριστεί ως η «θεμελιώδης ανθρώπινη δεξιότητα»(Goleman,1998,σ.79) και έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον ειδικών και μη τα τελευταία χρόνια. Η ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα να συναισθάνομαι τα άλλα άτομα, χωρίς όμως να εμπλέκομαι συναισθηματικά. Σύμφωνα με τους Altmann και Roth(2018), οι επαγγελματίες που προέρχονται από τις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες- σε αυτούς ανήκουν και οι διερμηνείς- μπορούν να «εκμεταλλευτούν» τη δεξιότητα αυτή, με στόχο να κατανοήσουν σε βάθος το άτομο που έχουν απέναντί τους και το αίτημά του και να ανταποκριθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο σε αυτό που θα τους ζητηθεί. Στον τομέα της υγείας, για παράδειγμα, όπως υποστηρίζουν οι Konstantikaki και Ioannidou (2008), οι επαγγελματίες είναι σημαντικό να χαρακτηρίζονται από ενσυναίσθηση, ώστε να συναισθάνονται τους ασθενείς τους, αλλά και να είναι σε θέση να ανακαλύψουν «κρυμμένα» νοήματα στα λεγόμενά τους(Konstantikaki&Ioannidou,2008,σ.120). Σε αντίθεση με τους υγειονομικούς, οι διερμηνείς είναι αναγκαίο, κατά τη γνώμη μας, να συναισθάνονται το ομιλούν πρόσωπο και, με απόλυτο σεβασμό προς αυτό και των επαγγελματικών τους κώδικα, να προσπαθούν να αποδώσουν το νόημα στη ζητούμενη γλώσσα, χωρίς να εντυφούν στις πιθανές δεύτερες σκέψεις του ομιλητή.

Συμφωνούμε πως η ενσυναίσθηση αποτελεί μια χρήσιμη δεξιότητα για τους επαγγελματίες διερμηνείς, καθώς συνδράμει στην καλύτερη κατανόηση του νοήματος, αλλά και γενικότερα στην επαγγελματική τους ζωή. Τα όρια, όμως, της ενσυναίσθησης και της λεγόμενης «συναισθηματικής εξουθένωσης»(burnout)- όπως θα παρατηρήσουμε και στις έρευνες που ακολουθούν- είναι συχνά δυσδιάκριτα (Altmann&Roth, 2018,σ.3). Οι Altmann και Roth(2018) σημειώνουν πως η καθημερινή έκθεση σε συναισθηματικά φορτισμένες συνθήκες στην εργασία αυξάνει τη συναισθηματική εξουθένωση, ιδίως για τους επαγγελματίες από τον χώρο των κοινωνικών επιστημών.(Altmann&Roth,2018, σ.1).

2. Μια ματιά στο υπάρχον ερευνητικό έργο

Κατά τη διάρκεια της έρευνας για την εκπόνηση της εργασίας μας, αναζητήσαμε σχετικές μελέτες και έρευνες, όπου καταγράφονται οι εμπειρίες και οι απόψεις επαγγελματιών διερμηνέων-και όχι μόνο- με σκοπό να κατανοήσουμε τη σύνδεση με την παραπάνω θεωρητική βάση. Σύντομα συνειδητοποιήσαμε ότι το ερευνητικό ενδιαφέρον είναι περιορισμένο και δεν υπάρχει ευρεία βιβλιογραφία- τόσο ελληνική όσο και ξένη- ώστε να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα.

Η βιβλιογραφία που διαθέτουμε, βάσει της έρευνάς μας, αφορά κατά κύριο λόγο στην καταγραφή και μελέτη των συναισθημάτων που προκύπτουν σε συνθήκες, όπου παρέχεται διερμηνεία στις δημόσιες υπηρεσίες. Εμείς θα ασχοληθούμε με τη διερμηνεία σε δομές υγείας και σε δομές ψυχικής υγείας που απευθύνονται σε πρόσφυγες, οι οποίες απαιτούν ένα σύνθετο ρόλο από τον διερμηνέα και απαιτητικές πνευματικές ικανότητες (Geiling, Knaevelsrud, Böttche & Stammel, 2021, σ.4). Έτσι, σε αντίθεση με τη διερμηνεία συνεδρίων ή κάποιον άλλο τύπο διερμηνείας, στην κοινοτική είναι πιθανότερο να προκληθεί έντονη συναισθηματική φόρτιση λόγω των ευαίσθητων ζητημάτων που θίγονται κατά τη διάρκεια, όπως η ψυχική/σωματική υγεία, τραυματικές εμπειρίες, εγκλήματα κλπ, με αποτέλεσμα να έχει επικεντρωθεί σε αυτή το ενδιαφέρον για τη διερεύνηση των συναισθημάτων στη διερμηνεία. Τέλος, για τη δημιουργία μιας πιο ολοκληρωμένης άποψης επί του θέματος, θα εξετάσουμε ένα «πείραμα», στο οποίο συμμετείχαν επαγγελματίες διερμηνείς. Σκοπός αυτού ήταν η καταγραφή των διαφορετικών συναισθηματικών αντιδράσεων κατά τη διάρκεια διαφορετικών ομιλιών, όπου κλήθηκαν να κάνουν ταυτόχρονη διερμηνεία.

Οι Hsieh και Hong (2010) διεξήγαγαν μια έρευνα για τον συναισθηματικό αντίκτυπο στους διερμηνείς που εργάζονται σε δομές υγείας. Ερωτηθέντες δεν ήταν οι ίδιοι οι διερμηνείς, αλλά το υγειονομικό προσωπικό, από το οποίο ζητήθηκε να αξιολογήσει τη στάση των διερμηνέων προς τους ασθενείς και συγκεκριμένα τη ψυχολογική υποστήριξη που τους παρείχαν. Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την έρευνα- και ίσως το βασικό ζητούμενο από τους επαγγελματίες διερμηνείς- ήταν πως οι επαγγελματίες στον τομέα της υγείας επιθυμούν οι διερμηνείς να μπορούν να ισορροπούν μεταξύ των δύο ρόλων τους: να είναι άνθρωποι, αλλά και επαγγελματίες (Hsieh&Hong, 2010, σ.1). Πολλοί από τους συμμετέχοντες που εργάζονται σε δομές ψυχικής υγείας δήλωσαν πως κατανοούν μια έντονη συναισθηματική αντίδραση των διερμηνέων εξαιτίας των ιστοριών ή συμπεριφορών των ασθενών, αλλά υποστηρίζουν πως οι διερμηνείς είναι αναγκαίο να «κρύβουν» τα συναισθήματά τους κατά τη διάρκεια της θεραπείας (Hsieh&Hong, 2010, σ.5). Παράλληλα, ένας εκ των ερωτηθέντων υγειονομικών έκρινε θετικά τη συμπόνια και την συναίσθηση των διερμηνέων προς τους ασθενείς τονίζοντας ότι τέτοιους είδους εκφράσεις είναι σημαντικό να εκδηλώνονται την κατάλληλη στιγμή. Η άποψη αυτή βρίσκει σύμφωνους πολλούς από τους συμμετέχοντες, οι οποίοι υπογραμμίζουν επίσης τον αρνητικό αντίκτυπο που ενδεχομένως να έχει η υπερβολική ψυχολογική υποστήριξη των διερμηνέων προς τους ασθενείς. Μια τέτοια συμπεριφορά είναι ικανή να δημιουργήσει προβλήματα στη σχέση του θεράποντος και του θεραπευμένου, γεγονός που οφείλουν να αντιληφθούν οι διερμηνείς. (Hsieh&Hong, 2010, σ.8). Τέλος, προέκυψε ένα ακόμη ζήτημα μέσα από την έρευνα. Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, η ενσυναίσθηση

αποτελεί χρήσιμο «εργαλείο» για τους επαγγελματίες στον τομέα της υγείας (Konstantikaki&Ioannidou,2008). Σε περιπτώσεις, όμως, που είναι απαραίτητη η ύπαρξη διερμηνέα για τη σωστή επικοινωνία μεταξύ του ασθενή και του ειδικού, δημιουργείται σύγχυση που αφορά στην «προέλευση» της ψυχολογικής υποστήριξης. Οι μεν υγειονομικοί θεωρούν πως οι διερμηνείς αποτελούν το μέσο μετάδοσης των συναισθημάτων τους προς τους ασθενείς, ενώ οι διερμηνείς συγχέουν τη συμπόνια των υγειονομικών με τη δική τους κι έτσι οι ρόλοι είναι δύσκολο να διαχωριστούν(Hsieh&Hong,2010,σ.5). Η κατάσταση αυτή είναι πιθανό να προκαλέσει προβλήματα στη σχέση θεράποντος-θεραπευμένου-διερμηνέα, αλλά και να οδηγήσει στη συναισθηματική εξουθένωση του τελευταίου. Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται αναγκαία η περαιτέρω έρευνα του ρόλου των διερμηνέων στις δομές υγείας, μιας και υπάρχει έλλειψη εμπειρικών στοιχείων (Sleptsova,Hofer,Morina&Langewitz,2014).

Παράλληλα με την έρευνα των Hsieh και Hong, οι Geiling, Knaevelsrud, Böttche και Stammel(2021) κατέγραψαν τον θετικό και τον αρνητικό αντίκτυπο στα συναισθήματα των διερμηνέων, οι οποίοι εργάζονται σε δομές ψυχικής υγείας που απευθύνονται σε πρόσφυγες. Γενικά, η συνεργασία των διερμηνέων με πρόσφυγες σε οποιοδήποτε περιβάλλον αποτελεί μια άκρως απαιτητική διαδικασία. Σύμφωνα με τους Geiling et al.(2021), πολλοί από τους πρόσφυγες έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες, όπως πολεμικές συγκρούσεις, και για αυτόν τον λόγο εμφανίζουν συχνά ψυχικές διαταραχές. Οι διερμηνείς που καλούνται να μεταφέρουν τόσο τραυματικές ιστορίες σε κάποια άλλη γλώσσα, χρησιμοποιώντας μάλιστα α' ενικό πρόσωπο κατά τη διερμηνεία, επηρεάζονται ψυχολογικά σε μεγάλο βαθμό. Η επαφή του διερμηνέα με τέτοιου είδους εμπειρίες πιθανώς να προκαλέσει-μεταξύ άλλων- δευτερογενές τραυματικό στρες («secondary traumatic stress»), κόπωση συμπόνιας («compassion fatigue») ή όπως έχουμε ήδη επισημάνει συναισθηματική κόπωση («burnout»)(Geiling et al.,2021,σ.2).

Στην έρευνα συμμετείχαν επαγγελματίες διερμηνείς από διαφορετικές χώρες. Όσον αφορά στα αρνητικά συναισθήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της διερμηνείας, οι ερευνητές κατέγραψαν-μεταξύ άλλων- τα εξής: θλίψη, σωματική κόπωση, διαταραχή άγχους, σοκ και δυσπιστία (Geiling et al.,2021,σ.4).Οι πιο συνηθισμένες αντιδράσεις των διερμηνέων ήταν το κλάμα και η λύπη, οι οποίες, σύμφωνα με τους διερμηνείς, προκλήθηκαν από την ύπαρξη κοινών εμπειριών με κάποιον ασθενή. Έκπληξη ενδεχομένως να αποτελεί το γεγονός ύπαρξης και θετικών συναισθημάτων/σκέψεων κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες διερμηνείας. Η προσωπική ικανοποίηση, η ύπαρξη κινήτρου, η αίσθηση ευθύνης απέναντι στον ασθενή και η προσφορά του επαγγέλματος στο κοινωνικό σύνολο είναι μερικές από τις απαντήσεις των διερμηνέων(Geiling et al.,2021,σ.8). Επιπλέον, κάποιοι επαγγελματίες σημείωσαν ότι η επαφή με τα τραυματικά βιώματα άλλων ατόμων συνέβαλε στην αντιμετώπιση των αρνητικών συναισθημάτων που είχαν προκληθεί από παρόμοιες παρελθοντικές εμπειρίες. Τέλος, ξεχωριστή αναφορά γίνεται στη συναισθηματική εξουθένωση για την ύπαρξη της οποίας σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εβδομαδιαίες ώρες εργασίας, ο φόρτος εργασίας και η εργασιακή εμπειρία των διερμηνέων μέσα στα χρόνια(Geiling et al.,2021,σ.8). Τα δύο τελευταία σύμφωνα με τους Geiling et al. είναι πιθανό να αποτελέσουν κίνδυνο για τη ψυχική

και σωματική υγεία των διερμηνέων(Geiling et al.,2021,σ.14). Ενθαρρυντικό στοιχείο πάντως, φαίνεται να συνιστά η ύπαρξη και θετικών συναισθημάτων για τη ψυχική ισορροπία των διερμηνέων σε πνευματικά απαιτητικές συνθήκες εργασίας.

Η τελευταία έρευνα με την οποία θα ασχοληθούμε διεξήχθη από τους Korpai και Jasielska, με στόχο την ανάδειξη του ρόλου των συναισθημάτων στην ταυτόχρονη διερμηνεία. Στον συγκεκριμένο τύπο διερμηνείας η λογική σκέψη θεωρείται κυρίαρχη λειτουργία, πιστεύοντας πως ο διερμηνέας μεταφράζει «μηχανικά» κατά λέξη υπό την πίεση του χρόνου. Οι 20 επαγγελματίες διερμηνείς με γλώσσες εργασίας Αγγλικά και Πολωνικά, που συμμετείχαν σε αυτή την έρευνα, κλήθηκαν να κάνουν ταυτόχρονη διερμηνεία μια συναισθηματικά «ουδέτερη» ομιλία και μια συναισθηματικά φορτισμένη. Πράγματι, οι διερμηνείς επηρεάστηκαν συναισθηματικά από τη δεύτερη ομιλία, φάνηκε να συναισθάνονται το ομιλούν πρόσωπο, γεγονός που ίσως συνέβαλε στην κατανόηση των προθέσεων και των συναισθημάτων που εμπεριέχονταν στην ομιλία-πηγή(Korpai&Jasielska,2018,σ.15). Για ακόμα μια φορά, και σε αυτή την έρευνα, υπογραμμίζεται η ανάγκη για περαιτέρω μελέτη, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα και σημειώνεται ο κίνδυνος συναισθηματικής εξουθένωσης των διερμηνέων εξαιτίας της συχνής έκθεσης σε συγκινησιακά φορτισμένες συνθήκες εργασίας(Korpai&Jasielska,2018,σ.16).

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη των παραπάνω ερευνών, μπορούμε να παραθέσουμε ορισμένες σκέψεις για αυτές και τα συμπεράσματά τους. Εξετάζοντας την πρώτη έρευνα κρίνουμε πολύ ενδιαφέρουσα την καταγραφή των απόψεων των επαγγελματιών-στη συγκεκριμένη περίπτωση από τον τομέα της υγείας- που συνεργάζονται με τους διερμηνείς και αξιολογούν από τη δική τους πλευρά τον ρόλο των συναισθημάτων των διερμηνέων, πώς επηρεάζουν τους συνδιαλεγόμενους και το επαγγελματικό τους έργο. Με τα σχόλια και τις παρατηρήσεις τους υποδεικνύουν τυπικές και ουσιαστικές αλλαγές που είναι απαραίτητο να συμβούν για τη βελτίωση των υπηρεσιών διερμηνείας και κατ' επέκταση του ίδιου του επαγγέλματος. Όσον αφορά στις δύο άλλες έρευνες, καθίσταται σαφής η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και μελέτη των συναισθηματικών διακυμάνσεων του διερμηνέα σε συναισθηματικά απαιτητικές συνθήκες. Η ενσυναίσθηση και γενικότερα η συναισθηματική νοημοσύνη βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, μιας και επηρεάζουν την κατανόηση και την κρίση του διερμηνέα, όπως επίσης και ο «κίνδυνος» της συναισθηματικής εξουθένωσης.

3. Διατήρηση λειτουργικότητας των συναισθημάτων στη διερμηνεία

Μέσα από τις παραπάνω έρευνες αντλήσαμε πληροφορίες για τις επικρατούσες συνθήκες στον τομέα της διερμηνείας, και ειδικότερα της κοινοτικής. Τα συναισθήματα, σε κάθε τους έκφανση, διαπιστώθηκε ότι είναι απαραίτητα και χρήσιμα για την επίτευξη της επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων που δεν μιλούν την ίδια γλώσσα και επικοινωνούν με τη βοήθεια του διερμηνέα. Παρ' όλα αυτά, καταγράφηκαν αρκετά περιστατικά, όπου ο διερμηνέας δεν κατάφερε να διαχειριστεί τη συναισθηματική του φόρτιση και τη συναισθηματική εμπλοκή, γεγονός που είχε αρνητικό αντίκτυπο στον ίδιο και στους συνδιαλεγόμενους. Κρίνεται, λοιπόν, απαραίτητη η ύπαρξη και αλλαγή ορισμένων πρακτικών και αντιλήψεων, ώστε να καθιερωθεί μια κοινή κατεύθυνση, που θα ακολουθούν οι διερμηνείς σε δύσκολες συνθήκες, και έτσι να διαφυλαχθεί η σωματική και ψυχική τους υγεία. Κάθε τέτοια μεταρρύθμιση θα έχει ως στόχο την καλύτερη παροχή υπηρεσιών και κατ' επέκταση την ευκολότερη πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες για τους ανθρώπους που δε μιλούν τη γλώσσα της χώρας που διαμένουν. Τα αιτήματα-προτάσεις των διερμηνέων, βάσει της έρευνάς μας, συνοψίζονται στα εξής: α) αναδιαμόρφωση του Κώδικα Δεοντολογίας, β) βελτίωση και εμπλουτισμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων διερμηνείας, γ) ψυχολογική υποστήριξη, όταν ο διερμηνέας εργάζεται σε ψυχικά απαιτητικές συνθήκες και δ) γενικότερη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

3.1. Κώδικας Δεοντολογίας

Η Hale(2007) υποστηρίζει πως οι διερμηνείς βρίσκονται συνεχώς «σε πειρασμό» να παραβιάσουν τον επαγγελματικό κώδικα και πως η αντίσταση σε τέτοιους πειρασμούς αποδεικνύει την επαγγελματική τους ακεραιότητα (Hale,2007,σ.130). Ο κώδικας δεοντολογίας αποτελεί «πυξίδα» για τον διερμηνέα και τον βοηθά να αναγνωρίζει τον ρόλο του και να μη συμπεριφέρεται ούτε ως υπερασπιστής ούτε ως σύμβουλος ούτε ως προστάτης(Hale,2007,σ.126), ειδικά στις περιπτώσεις κοινοτικής διερμηνείας, στις οποίες τα δεοντολογικά διλήμματα είναι εντονότερα (Ρέστα,2017,σ.31).

Η AIIC στον Κώδικα Δεοντολογίας της αναφέρει-μεταξύ άλλων- ότι:

Members of the Association shall not accept any assignment for which they are not qualified. Acceptance of an assignment shall imply a moral undertaking on the member's part to work with all due professionalism. (Basic Texts. "Code of professional ethics". <https://aiic.org>. Άρθρο 3, παράγραφος 2,2018)

Το συγκεκριμένο άρθρο ορίζει ότι απαγορεύεται ρητά η ανάληψη εργασίας από τα μέλη της Ένωσης για την οποία δε διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα, χωρίς όμως να διευκρινίζει ποια είναι αυτά. Παραθέσαμε το παρόν άρθρο από τον συγκεκριμένο κώδικα, με σκοπό να υπογραμμίσουμε ότι δε γίνεται διάκριση μεταξύ των διερμηνευτικών ικανοτήτων και των συναισθηματικών/πνευματικών δεξιοτήτων που απαιτεί το επάγγελμα.

Όσον αφορά στην καθιέρωση του επαγγέλματος και του κώδικα δεοντολογίας στην Ελλάδα, ένας από τους πιο ολοκληρωμένους κώδικες συστάθηκε από τον Σύλλογο

Διερμηνέων Συνεδρίων Ελλάδος (ΣΥ.ΔΙ.Σ.Ε.). Για τη διατήρηση της λειτουργικότητας των συναισθημάτων που αποτελεί το ενδιαφέρον της έρευνάς μας, ο κώδικας του ΣΥ.ΔΙ.Σ.Ε. ορίζει ότι:

Ο διερμηνέας οφείλει να προετοιμάζεται για την εργασία του έγκαιρα και προσεκτικά πριν το συνέδριο. Προετοιμασία σημαίνει εξοικείωση με το θέμα και το λεξιλόγιο του θέματος και στις γλώσσες εργασίας του. Κατά την ανάθεση του έργου, ο διερμηνέας απαιτείται να ενημερώνεται για το θέμα και τον ακριβή τόπο και χρόνο συνάντησης, τον πελάτη ή εκπρόσωπο αυτού και τον τρόπο επικοινωνίας μαζί του σε περίπτωση που χρειαστεί περαιτέρω πληροφορίες. Η επαρκής ενημέρωση για το συνέδριο συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή και ποιοτική παροχή των υπηρεσιών του.(ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ, άρθρο 3,2014)

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η ενημέρωση του διερμηνέα για το θέμα, τους συμμετέχοντες και τις συνθήκες συνάντησης διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών διερμηνείας. Παρόλο που δεν αναφέρεται στο συγκεκριμένο άρθρο, η εξοικείωση με το θέμα δε θα πρέπει να αφορά μόνο σε γνωστικά και γλωσσικά στοιχεία που θα εξυπηρετήσουν τον διερμηνέα, αλλά και η γνώση του συναισθηματικού φορτίου που μπορεί να έχει μια συνάντηση, ώστε ο διερμηνέας να προετοιμαστεί ψυχολογικά.

Στη συνέχεια, στο άρθρο 13 του κώδικα γίνεται τονίζεται η ουδετερότητα και η μη έκφραση απόψεων και αντιδράσεων από πλευράς του διερμηνέα τόσο στην διερμηνεία συνεδρίων όσο και στην κοινοτική διερμηνεία. Πιο συγκεκριμένα:

Ο διερμηνέας συνεδρίων που εργάζεται σε διμερείς διαπραγματεύσεις ή σε κοινοτική διερμηνεία (community interpreting) ή ως δικαστηριακός διερμηνέας ή ως διερμηνέας συνεδρίων, ή σε οιοδήποτε άλλο πλαίσιο τηρεί τον κανόνα της ουδετερότητας, δεν συζητά, δεν δίνει συμβουλές ή/και δεν εκφράζει απόψεις ή αντιδράσεις προς οιοδήποτε εμπλεκόμενο καθ' υπέρβαση των καθηκόντων του ως διερμηνέα.(ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ, άρθρο 13,2014)

Στη χώρα μας, δεν υπάρχει αποκλειστικά για την κοινοτική διερμηνεία ένας ολοκληρωμένος Κώδικας Δεοντολογίας, παρά την συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση κοινοτικών διερμηνέων εξαιτίας των συνεχόμενων μεταναστευτικών και προσφυγικών ρευμάτων προς στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Η Ρέστα (2017) αναφέρεται σε τρεις κώδικες, που αποτελούν τομείς της κοινοτικής διερμηνείας, και είναι οι εξής: α) ο μονοσέλιδος Κώδικας Δεοντολογίας Διερμηνέων για την Υπηρεσία Ασύλου και την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, β) ο «Κώδικας Ηθικής, Δεοντολογίας και Οδηγός Σωστής Διερμηνείας» του Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής και γ) ο Κώδικας Δεοντολογίας της Ελληνικής Ένωσης Διερμηνέων και Μεταφραστών Σπανίων Γλωσσών(ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ)(Ρέστα,2017,σ.32).

Πράγματι, όπως σχολιάζει και η Hale(2007) ο κώδικας δεοντολογίας είναι αρκετά γενικός(Hale,2007,σ.126)-όπου υπάρχει- και η μη ύπαρξή του μπορεί να είναι ακόμα και επικίνδυνη, μιας και ορίζει την επαγγελματική συμπεριφορά των διερμηνέων σε δομές υγείας, υπηρεσίες χορήγησης ασύλου και σε άλλα σημαντικά ζητήματα(Ρέστα,2017,σ.36). Η απουσία του είναι πιθανό να επηρεάσει την έκβαση διαδικασιών, αλλά και να προκαλέσει αρνητικό συναισθηματικό αντίκτυπο τόσο στον

διερμηνέα όσο και στους συνδιαλεγόμενους. Ένας επαγγελματίας διερμηνέας στη συμμετοχή του σε μια έρευνα έδωσε την παρακάτω απάντηση: «Οι σκέψεις και τα συναισθήματά μου κάνουν μερικές φορές τη δουλειά μου δύσκολη. Ωστόσο, ο κώδικας δεοντολογίας με βοηθά να τα εξισορροπώ»(Hale,2007,σ.124). Η αποκοπή των συναισθημάτων από τη λογική σκέψη δεν είναι, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, εύκολο, αλλά ούτε επιθυμητό να συμβεί. Το ζητούμενο είναι η διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ τους. Είναι, επομένως, σημαντικό να εμπλουτιστεί ο κώδικας δεοντολογίας, ώστε να καλύψει όσο το δυνατόν περισσότερο το ευρύ φάσμα των περιστάσεων, και οι διερμηνείς να έχουν στη διάθεσή τους έναν οδηγό επαγγελματικής συμπεριφοράς που θα τους βοηθήσει να οριοθετούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους στον ρόλο τους ως επαγγελματίες.

3.2. Η εκπαίδευση των μελλοντικών διερμηνέων

Εξίσου κρίσιμη για την αρμονική συν-ύπαρξη των συναισθημάτων στη διερμηνεία είναι η εκπαίδευση που έχουν λάβει οι επαγγελματίες. Η Baker και Maier στο έργο τους «*Ethics in Interpreter & Translator Training, the Interpreter and Translator Trainer*»(2011) δίνουν έμφαση στην ανάγκη ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους μελλοντικούς μεταφραστές και διερμηνείς, με σκοπό να είναι προετοιμασμένοι για τα ηθικά ζητήματα που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν(Baker&Maier,2011,σ.1). Επίσης, θεωρούν πολύ σημαντική τη σύνδεση της θεωρητικής εκπαίδευσης με την επαγγελματική ζωή και γι' αυτό προτείνουν τον εμπλουτισμό του προγράμματος σπουδών των μεταφραστών και διερμηνέων. Ειδικότερα, η προσομοίωση πραγματικών συνθηκών διερμηνείας, όπου οι φοιτητές/τριες θα συμπεριφερθούν ως επαγγελματίες, θα τους βοηθήσει να συνδέσουν τη θεωρητική γνώση με την πράξη(Baker&Maier,2011,σ.6). Η ανάγκη εκπαίδευσης των μελλοντικών διερμηνέων σε πραγματικές συνθήκες και σε συγκεκριμένες περιστάσεις προέκυψε και από την έρευνα των Hsieh και Hong(2021). Κρίνουν απαραίτητη την εξάσκηση των φοιτητών/τριων στη διερμηνεία σε δομές ψυχικής υγείας, όπου απαιτούνται πολλές δεξιότητες, για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν και να αποδώσουν σε μια άλλη γλώσσα πολύ τραυματικές εμπειρίες(Hsieh&Hong,2021,σ.11).

Η γλωσσική και ψυχολογική προετοιμασία-ακόμα και των φοιτητών/τριων της διερμηνείας- σε συνδυασμό με ασκήσεις προσομοίωσης είναι πιθανό να συμβάλλουν στην εξοικείωση των διερμηνέων με συναισθηματικά απαιτητικές καταστάσεις ήδη από την εκπαίδευσή τους και να μπορέσουν σταδιακά να μάθουν πώς να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους, να τα οριοθετούν στον ρόλο τους ως επαγγελματίες και να τα «χρησιμοποιούν» για την καλύτερη επίδοσή τους. Βέβαια, για να γίνουν πράξη όλα τα παραπάνω είναι πραγματικά αναγκαία η περαιτέρω έρευνα αυτού του πεδίου και η ανάδειξη της σημαντικότητας των συναισθημάτων για την επιστήμη της Διερμηνείας.

3.3 Μέρимνα για ψυχολογική υποστήριξη

Οι διερμηνείς, που συμμετείχαν στην έρευνα των Hsieh και Hong(2021) και εργάζονταν σε δομές ψυχικής υγείας, κατέδειξαν την ανάγκη ύπαρξης υποστήριξης από ειδικούς έπειτα από μια συναισθηματικά φορτισμένη συνάντηση. Η βασική τους πρόταση ήταν η καθιέρωση συναντήσεων αποκλιμάκωσης(debriefing) ή συνάντησης με τους θεράποντες ιατρούς μετά τη λήξη της συνάντησης με τον ασθενή(Hsieh&Hong,2021,σ.11).

Την ίδια πρόταση εντοπίζουμε και στην ελληνική έκδοση του έργου της τοπικής Μονάδας Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής στην πολιτεία της Βικτώρια (Victoria Transcultural Psychiatry Unit) με τίτλο «Κατευθυντήριες οδηγίες για την αποτελεσματική συνεργασία με διερμηνείς στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας» (2011). Την ευθύνη για την ελληνική έκδοση είχε το Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», που αφορά σε μονάδα ψυχικής υγείας για μετανάστες, και συνιστά-κατά τη γνώμη μας- ένα πολύ χρήσιμο εγχειρίδιο τόσο για τους επαγγελματίες σε δομές ψυχικής υγείας όσο και για τους διερμηνείς που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε ασθενείς-μετανάστες. Για τις συναντήσεις αποκλιμάκωσης ως μέσο αντιμετώπισης του αρνητικού συναισθηματικού αντίκτυπου στον διερμηνέα μετά από την εκτεταμένη επαφή του με τραυματικά περιστατικά, οι Miletic, Piu, Minas, Stankovska, Stolk και Klimidis(2011) προτείνουν:

- Δώστε χρόνο στον διερμηνέα να συζητήσει τυχόν πτυχές της συνάντησης που πιθανώς του προκάλεσαν σύγχυση ή ταραχή.
- Είναι πιθανόν ο διερμηνέας να χρειαστεί να συζητήσει τυχόν οδυνηρά ή τραυματικά θέματα που αναφέρθηκαν κατά τη συνεδρία, περιστατικά βίας, αυτοτραυματισμού ή δυσκολίας κατά την επαναφορά κάποιου ατόμου στην ηρεμία ή περιστατικά οικογενειακής κρίσης.
- Ίσως είναι ιδιαίτερα αναγκαία μια τέτοια συζήτηση αν ο διερμηνέας είχε στο παρελθόν παρόμοιες τραυματικές εμπειρίες με αυτές που αφηγείται κάποιος πελάτης που είναι πρόσφυγας ή που έχει ζητήσει άσυλο.
- Συμπεριλάβετε τον διερμηνέα στις επίσημες συναντήσεις αποκλιμάκωσης (debriefing) της υπηρεσίας ψυχικής υγείας, οι οποίες κρίνονται απαραίτητες λόγω διαφόρων περιστατικών ή οδυνηρών θεμάτων της συνέντευξης.
- Σε περίπτωση που ο διερμηνέας χρειάζεται πιο εντατική ατομική αποκλιμάκωση (debriefing), πρέπει να ενθαρρυνθεί να ζητήσει επιτήρηση και υποστήριξη από εξειδικευμένο προσωπικό ψυχικής υγείας ή υπηρεσίες.

(Miletic et al.,2011,σ.33)

Το αίτημα για ψυχολογική υποστήριξη των διερμηνέων θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψιν και το έργο των Miletic et al. (2011) να αποτελέσει πρότυπο για τη δημιουργία τέτοιου τύπου εγχειριδίων που θα απευθύνονται στους επαγγελματίες από διάφορους τομείς, οι οποίοι θα χρειάζεται να συνεργαστούν με τους διερμηνείς.

4.Επίλογος

Τα συναισθήματα, σε όλες τις εκφάνσεις τους στην ανθρώπινη ύπαρξη, διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο για τη σκέψη, τη λήψη αποφάσεων και τις αντιδράσεις των επαγγελματιών διερμηνέων. Η υποβαθμισμένη θέση τους στην επιστήμη της Διερμηνείας ίσως να οφείλεται στις λανθασμένες απόψεις που επικρατούσαν-και δυστυχώς επικρατούν ακόμα- για αυτό το πεδίο, στο οποίο υπάρχει σοβαρό ερευνητικό κενό. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια για την ανάδειξη της διερμηνείας ως μια επιστήμη, όπου IQ και EQ συνεργάζονται και είναι εξίσου απαραίτητα για την παροχή σωστών υπηρεσιών διερμηνείας, αλλά και για τη διατήρηση της ψυχικής και σωματικής υγείας του διερμηνέα. Οι διερμηνείς είναι καλό να γνωρίσουν και να αποδεχτούν τα συναισθήματά τους, ώστε να μπορέσουν να τα χρησιμοποιούν και να παραμένουν λειτουργικά.

Πέραν, όμως, της προσωπικής δουλειάς του διερμηνέα γίνεται κατανοητή η ανάγκη αλλαγής του κώδικα δεοντολογίας με την πρόσθεση κανόνων επαγγελματικής συμπεριφοράς σε επιμέρους συνθήκες και περιστάσεις, για να διαθέτουν όλοι οι επαγγελματίες διερμηνείς έναν «οδηγό» και να ακολουθούν κοινές τακτικές, πράγμα που θα συμβάλλει στην καθιέρωση του ρόλου και του επαγγέλματός τους. Αλλαγές είναι καλό να επέλθουν και στην εκπαίδευση των μελλοντικών διερμηνέων, καλύπτοντας ένα ευρύτερο φάσμα των υποκατηγοριών της διερμηνείας που ίσως να συναντήσουν στην επαγγελματική τους διαδρομή. Αυτονόητη, τέλος, θα έπρεπε να θεωρούνταν η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης σε διερμηνείς που εργάζονται σε συναισθηματικά απαιτητικές συνθήκες.

Βιβλιογραφία

- Altmann T. & Roth M. (2020): The risk of empathy: longitudinal associations between empathy and burnout, *Psychology & Health*, DOI: <https://doi.org/10.1080/08870446.2020.1838521>
- Baker M. & Maier C. (2011) Ethics in Interpreter & Translator Training, *The Interpreter and Translator Trainer*, 5:1, 1-14, DOI: [10.1080/13556509.2011.10798809](https://doi.org/10.1080/13556509.2011.10798809)
- Basic Text(2022). "Code of professional ethics". <https://aiic.org>
- Brackett M. (2020). ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ. Αναγνωρίστε και αποδεχτείτε τα συναισθήματά σας για να βοηθήσετε το εαυτό σας, τα παιδιά σας και τους γύρω σας. Αθήνα: Εκδόσεις Διόπτρα.
- Geiling A, Knaevelsrud C, Böttche M and Stammel N (2021). Mental Health and Work Experiences of Interpreters in the Mental Health Care of Refugees: A Systematic Review. *Front. Psychiatry* 12:710789. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.710789>
- Goleman D.(1998). Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ. Γιατί το «EQ» είναι πιο σημαντικό από το «IQ»; Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
- Hale, S. B. (2007). *Community interpreting*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Hsieh E. & Hong S.J. (2010). Not All are Desired: Providers' Views on Interpreters' Emotional Support for Patients, 81(2): 192-197, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pec.2010.04.004>
- Konstantikaki V. & Ioannidou F. (2008). Empathy and emotional intelligence: What is it really about? *International Journal of Caring Sciences*, 1(3):118–123. Ηλεκτρονική πηγή, Ιανουάριος 2022, https://www.researchgate.net/publication/47374425_Empathy_and_Emotional_intelligence_What_is_it_really_about
- Korpala P. & Jasielska A. (2018). Investigating interpreters' empathy. Are emotions in simultaneous interpreting contagious? DOI: <https://doi.org/10.1075/target.17123.kor>
- Miletic T., Piu M., Minas H., Stankovska M., Stolk Y., Klimidis S. (2011). Κατευθυντήριες οδηγίες για την αποτελεσματική συνεργασία με διερμηνείς στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Την ευθύνη της ελληνικής έκδοσης έχει το Κέντρο Ημέρας “Βαβέλ” της “Συν-ειρμός” ΑμΚΕ Κοινωνικής Αλληλεγγύης
- Sleptsova M., Hofer G., Morina N. & Langewitz W. (2014). The Role of the Health Care Interpreter in a Clinical Setting—A Narrative Review, *Journal of Community Health Nursing*, 31:3, 167-184, DOI: <https://doi.org/10.1080/07370016.2014.926682>
- Ευρωπαϊκή Ένωση (2022). Η πύλη πρόσβασή σας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θεσμικά όργανα, δίκαιο, προϋπολογισμός. Θεσμικά όργανα και οργανισμοί. Είδη θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Κέντρο γνώσεων για τη Διερμηνεία. Η διερμηνεία συνεδριάσεων με απλά λόγια. Ηλεκτρονική πηγή, Ιανουάριος 2022,

https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/conference-interpreting/conference-interpreting-explained_el

- ΠΕΣΤΑ Ζ.(2017). Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Η περίπτωση των ανοιχτών δομών φιλοξενίας προσφύγων. Αθήνα, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΑΥΛΟΣ.
- ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (2014). ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ: Διερμηνεία Συνεδρίων: Κώδικας Δεοντολογίας Διερμηνέων Συνεδρίων. Ηλεκτρονική πηγή, Ιανουάριος 2022, https://www.sydis.gr/wp-content/uploads/2020/03/%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%94%CE%B5%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B5-%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1-%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_1.0.pdf